

Edebî Türlerinin Tespiti ve Anı İzlenimi Sorunu Bakımından Abdülhak Şinasi Hisar'ın Eserleri

Mahfuz ZARİÇ^(*)

Öz: Cumhuriyet Döneminin avangart ve modernist romancısı Abdülhak Şinasi Hisar'ın eserleri, yayımlanmaya başladığı tarihlerden itibaren edebiyat dünyasında şaşkınlıklara, hayranlıklara ve kafa karışıklığına neden olmuştur. Pek çok yazar ve eleştirmen tarafından onun romanları anı olarak; biyografik eserleri ve denemeleri ise romanumsu eserler olarak görülmüştür. Hatırayı bir sanatsal form olarak kullanan Hisar'ın eserlerinin yol açtığı bu durum onun eserlerinin deneysel, modernist ve öncü eserler olmaları ile de ilgilidir. Onun eserleri salt hatıralar veya otobiyografik metinler değildir. Hisar, kurmaca oldukları unutulmaması gereken ve kendi aralarında pek çok metinlerarası ilgiler barındıran romanlarında, anı/denemelerinde ve biyografik eserlerinde hatıralarını sayıp dökmemiştir; ancak hatıra estetiğinden yararlanmışır.

Anahtar Kelimeler: Abdülhak Şinasi, edebî türlerin sınırları, anı, deneme ve roman.

Works of Abdülhak Şinasi Hisar with Regard to Literary Genre Detection and Memorabilia Effect

Abstract: Abdülhak Şinasi is an avant-garde and modernist novelist of Republican Period. His writings have caused confusions, admirations and confusions from the date they had been published. Many writers and critics have been defined his novels as memories; likewise his biographical works and essays are as similar to the novel. Hisar uses memory as an art form. The confusions caused from Hisar's work are related with this condition that Hisar's writings are experimental, modernist and pioneering works. His works aren't only memories or autobiographical texts. He doesn't tell his memories in his novels, memoir / essays and biographical works that host a great many intertextual interests among themselves; also his works are fictional writings. Eventually he has benefited from the aesthetics of memorabilia.

Keywords: Abdülhak Şinasi, the boundaries of literary genres, memoirs, essays and novels.

^{*)} Batman Fatih Lisesi,
(e posta: mahfuzzaric@gmail.com)

Giriş

Yazıları 1921’den itibaren edebî dergilerde görülmeye başlanan Abdülhak Şinasi Hisar, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı’nın önemli isimlerindedir. Yazı ve şiirleri *Medeniyet*, *Dünya*, *İleri*; *Yarın*, *Dergâh*, *Medeniyet*, *Varlık*, *Ülkü*, *Türk Yurdu* ve *İstanbul* adlı gazete ve dergilerde yayımlanmış olan Hisar, Cumhuriyet Dönemi yazarı olmasına karşın daha çok Fecr-i Atî ve Millî Edebiyat nesilleri ile etkileşim içinde olmuştur. İlk şiir zevkini Servet-i Fünûn kuşağından almış olan Hisar’ın ilk edebî ürünleri, sayıları on beşe varan şiirleridir. Hisar, edebiyat uğraşlarını tenkit ve inceleme yazıları, makale, roman, anı/deneme ve monografik yazıları ile sürdürmüştür. Sağlığında kitap hâlinde yayımlanmış eserleri ile birlikte bugün itibarıyla kitap olarak yayımlanmış on yedi eseri bulunan yazarın bunların yanı sıra kayıp beş eseri de söz konusudur.

1. Abdülhak Şinasi’nin Eserlerinde Tür Tespiti Sorunu

Abdülhak Şinasi Hisar’ın eserleri yayımlanmaya başladığı tarihten itibaren edebiyat sahasında heyecan uyandırmış, pek çok yazar ve eleştirmen tarafından övgü ile karşılanmıştır. Hisar’ın eserleri, gördükleri ilginin yanı sıra türlerinin belirlenmesi ve adlandırılmaları konusunda da pek çok kafa karışıklığına neden olmuşlardır.

Edebiyatta, özellikle de münekkit ve araştırmacılar için üzerinde söz söylenen metnin bir türe dâhil edilmesi bir ihtiyaç, bir zorunluluk gibidir. Bununla birlikte bir metni sonuçta edebî eser yapan özelliklerin başında, onu “*artık bir edebi türe ait değil, yalnız edebiyata ait kılan*”¹ gize sahip olabilmesinin geldiği de göz ardı edilmemelidir. Türk romanının köşe taşlarından olan *Huzur*’dan sekiz yıl önce yayımlanmış olan *Fahim Bey ve Biz* romanı tür sorununu aşmış; bu anlamda roman tarihinde başarısı ile kendisini kanıtlamış; sanat katına yükselbilmiş bir edebî yapıttır.

1.1. Abdülhak Şinasi’nin Eserlerinin Yayımlandığı Dönemden Günümüze Algılanışı

Sermet Sami Uysal, *Abdülhak Şinasi Hisar* biyografisinde “*Aşk İmiş Her Ne Vâr Âlemde İçin Yazılanlarda*” başlığı altında Mehmet Kaplan, Fahri Celâl, Hikmet Dizdağoğlu, Nurullah Ataç ve Turgut Uyar’ın 1956 ve 1957 tarihlerinde dergi ve gazetelerde yer almış övgü dolu sözlerinden alıntılar yapar. “*Ali Nizamî Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği Hakkında Yazılanlardan*” başlığı altında 1952 ve 1953 tarihlerinde “*Varlık*, *Yeni Sabah*, *20. Asır*, *Vatan*, *Hürriyet*, *Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü Dergisi* ve *Yeşilay*” gibi yayın organlarında çıkmış ve romanın farklılığına, getirdiği psikolojik tahlillere, üslûp başarısına dönük Şevket Rado, Ziya Osman Saba, İzzet Melih Devrim, Kenan Harun, Nâzım Kemal, Oktay Akbal, Çelik Gülersoy, N.S. Banarlı ve Mustafa Çaldağ’ın övgü dolu sözlerine yer verir.

*) Maurice Blachot’tan alıntılan Tzvetan Todorov (Tosun, 2011: 294).

Bahsi geçen bütün yazılarda *Ali Nizamî Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği*'nden roman olarak söz edilmediği gibi bu eser “*hikâye, hakiki kıymet taşıyan bir eser, uzun hikâye kitabı, hikâye veya roman, zeki ve düşünen eser*” olarak nitelenmekte ya da hiçbir tür adı yakıştırılmadan değerlendirilmektedir.

Uysal, benzer şekilde Hisar'ın diğer roman, anı/denemeleri üzerine de eserlerin yayımlanmalarının hemen ardından yayımlanmış yazılardan alıntılar yapar. Bu yazılarda Hisar üslûbuyla ve yarattığı etkiyle okuyanları eserlerine hayran bırakmıştır. Fakat bir yandan kitapları tür konusunda da bir kafa karışıklığına neden olmuştur. Romanları, öncelikle farklı ve öncü eserler hissi uyandırmıştır. Yazıları, ince işçilik ürünleri olarak görülmüş, şiir etkisi yaratmış, kendini tekrar okutabilme gücünü göstermiş, orijinallikleriyle dikkat çekmiş, insanî duyguları öne çıkarmış, otobiyografik izlenim uyandırmış, dilinin inceliği ve parlaklığıyla dikkat çekmiştir.

Boğaziçi Mehtapları'nı sıcağı sıcağına değerlendiren dönemin kalemleri bu kitap için de “*özlü şiirin hülyası, yazı, eser külliyyatı; ne bir roman ne de bir hikâye olmayıp bir destanı andıran roman; kendini şiir hâlinde okutan kitap, hâtıra kitabı, bir değer kaynağı eser, birkaç yüzyılın tarihi, mehtap tarihçesi, bir şiir hazinesi, erişilmez nağmeler, olgun bir kitap, harikulade nesir, baştanbaşa şiir, romantik bir eser, kendi tarzında ilk ve tek olan eser*” türünden övgü dolu nitelermelerde bulunurlar.

Semih Mümtaz S. ise *Boğaziçi Mehtapları* hakkında kitabı okuduktan sonra “*bir türlü tarif etmek cesaretinde bulunmadığımı itiraf edeyim.*” demektedir (akt. Uysal, *Yeni Sahah*: 9 Mayıs 1943).

Başta romanları olmak üzere Hisar'ın eserlerinin yarattığı kafa karışıklığının en veziz ifadelerden birisi Turgut Uyar'ın *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanı üzerine serf ettiği “*Kitap ne romandır ne de hikâye öyle bir kitaptır.*” sözü olsa gerek (akt. Uysal, *Forum*, 1 Mart 1957).

Boğaziçi Yalıları hakkında Mübeccel Bayramveli (*Cumhuriyet*, 22 Ocak 1955) “*(...) bu kudretli yazıları tarife kalkışmak pek kolay bir iş değil.*” derken; Mustafa Necati Sepetçioğlu aynı eser için “*vezinsiz, kafiyesiz ve mırsız şiir*” yakıştırmasında bulunur (*Türk Sanatı*, Şubat 1955).

Geçmiş Zaman Fıkraları hakkında da Orhan Hançerlioğlu (*Yeni Gazete*, 20 Kasım 1958) “*Türk edebiyatında şimdiye kadar görülmemiş bir türdendir, bir çeşit tarih antolojisi.*” tespitinde bulunur (akt. Uysal, 1961: 67-219).

Yakup Kadri de anılarında Hisar'ın romanlarını niteleyebilmek için “*roman, hikâye, eser*” terimlerine başvurur (Karaosmanoğlu, 1969: 220).

Hisar'ın ölümünden altı gün sonra çıkan bir köşe yazısında romanları hakkında “*Bunların çoğunda mutlu geçmiş bir çocukluk ve gençlik hayatı ile bu asrın başlarındaki rahat İstanbul hayatını anlatır.*” ibaresi yer alırken Hisar'ın diğer eserleri içinse “*Boğaziçi anılarını üç kitapta toplamıştır: <<Boğaziçi mehtapları>> (1943, 1956), <<Boğaziçi yalıları>> (1954), <<Boğaziçi medeniyeti>> (1956, ayrı bir eser olmayıp bir Bankanın*

Y. K. Beyatlı, A. H. Tanpınar ve A. Ş. Hisar'a hazırlattığı İstanbul adlı kitapta yazarın özlü uzun bir yazısıdır). Geçmiş zaman üzerine yazılarını üç eserde derlemiştir: <<Geçmiş zaman köşkleri>> (1956), <<Geçmiş zaman fıkraları>> (1958), <<Geçmiş zaman edipleri>> (henüz yayınlamadı)...” şeklinde, anı ve eser nitelendirmeleriyle bir tasnif denemesinde bulunulur (Acaroğlu, 1963: 4).

Tanpınar, *Fahim Bey ve Biz* romanı üzerine kaleme aldığı yazısının hemen başında “*Fahim Bey ve Biz*’i okuduğum zaman ilk duyduğum şey, -muharririn sanatı hakkında beslediğim devamlı takdir ve sevgi, tabii müstesna- bu kitabı tasnif etmekteki güçlüğün suuru oldu.” sözleri ile “özlü şair” diye nitelediği Abdülhak Şinasi’nin eserlerinin türlerinin tespiti sorununa dikkat çeker:

“Ona şüphesiz ki, bir roman diyemeydik. Hattâ bildiğimiz şekilde bir hikâye bile değildi; bunula beraber bu kitabı metodla yapılmış bir röportaj veya anket addetmek, büyük fârîka ve zenginliklerini âdeta inkâr etmek olacaktı. Bu hususiyetlerin başında Abdülhak Şinasi’nin hülyası gelir. (...)” (Tanpınar, 2000: 427)

Tanpınar, *Fahim Bey ve Biz* romanından iki sene sonra yayımlanan *Boğaziçi Mehtapları* üzerine kaleme aldığı yazısında ise Abdülhak Şinasi’nin *Fahim Bey ve Biz* ile edebiyatımıza çok yeni bir hikâye tekniği getirdiğini söyler. Tanpınar “kitabın inkişaf tarzını göstermek için” roman dediği *Boğaziçi Mehtapları*’nda hâtıranın, eserin sanatının esas örgüsünü teşkil ettiğini; eserdeki duygu düşünce dengesi ve kurmaca yönlerine de dikkat çekerek kitabın özgün bir yazım tekniğine sahip olduğunu belirtir:

“Hattâ bu işte hususî bir metodu bile var, diyebiliriz. Hâtıraların ağacını kendi içinde büyütmesini o kadar iyi biliyor. Boğaziçi Mehtapları’nın en güzel taraflarından biri, bu metodun çok yüksek kaliteli bir şiir hâlinde izahı, yani düşünce kıymetini kaybetmeden bir duygu hâline getirilmesidir.” (Tanpınar, 2000: 429, 430)

Orhan Okay, Abdülhak Şinasi’nin *Boğaziçi Mehtapları*, *Boğaziçi Yahıları* ve *Geçmiş Zaman Köşkleri* adlı eserlerinin yanı sıra romanlarını da hatıra ve deneme tarzı yazılar arasında sayar. Okay, bu eserleri “*Boğaz ve Adalar’a ait olmak üzere günlük hayat, teşrifat ve giyim tarzlarıyla şehrin sosyal ve geçim bakımından daha üst bir tabakasını yalı ve köşkleri, musiki fasıllarıyla başlı başına bir Boğaziçi medeniyetini, kaybedilmiş değerlere karşı duyulan bir nostaljiyle*” anlatılmış “yazılar” olarak niteler (Okay, 2005: 257, 258).

Taha Toros, yazarın *Boğaziçi Mehtapları* adlı kitabından bahsederken “*Türk okuyucusuna başka bir hava getirdi. Vezinsiz şiirlerle dolu olan, fakat her satırı okuyucunun kafasında ayrı ayrı ölçülü bir görünüm yaratan bu eser mâzi cennetinin âdeta albümü gibidir.*” nitelendirmesinde bulunur; fakat kitabın türüne dair bir hüküm vermez (Toros, *Milliyet*, 29. 04. 1983a: 11).

Fahim Bey ve Biz romanın türünün tespiti konusunda güçlükle karşılaşılan isimlerden birisi de “bir romandan çok farklı bir eser” diyen ve Hisar'ın eserlerini “hatıra, roman ve biyografi” türlerinde olmak üzere üç kategoride ele alan Abdullah Uçman'dır:

“Çağdaş batılı edebiyat tenkitçileri bir romanın, hikâye, yani bir olayın anlatılması, roman kahramanları, olay örgüsü ve üslup olmak üzere başlıca dört özelliğe sahip olması görüşündedirler. Türk hikâye ve roman geleneği içinde alışılmış tarzda bir hikâyeden daha büyük, yapı bakımından ise bir romandan çok farklı olan eserin üslubu dışında, bir roman için gerekli olan diğer özellikleri taşımadığı görülür.” (Uçman, 1988: 285)

Karaca, Hisar'ın romanları ile ilgili olarak “durum romanları” (Karaca, 1998: 23) nitelimesinde bulunur.

Turinay, bizi yeni bir insan anlayışı ile yüzleştiren Hisar'ı, Peyami Safa ve Sabahattin Ali ile birlikte yeni romanın yol açıcılarından biri olarak görür. Hisar'ın *Boğaziçi Mehtapları*, *Boğaziçi Yalıları* ve *Geçmiş Zaman Köşkleri* gibi eserlerini “hatıra nitelikli edebi metinler” olarak niteler (Turinay, KM III: 11, 13).

Bazı ansiklopedilerde de Abdülhak Şinasi'nin metinlerinin türlerinin tespiti konusunda farklı tespitlerde bulunulur. *TDV İslam Ansiklopedisi*'nde Hisar'ın biyografi ve hatıralarının roman türüne, romanlarının ise hatıra türüne yaklaşan iç içe ve komplike “yeni bir tür” olduğu belirtilir (TDVİA: C. 18: 1998).

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi'nde Hisar'ın yapıtları olarak “Anı roman” ibaresinin karşısında üç romanı sıralanır; özellikle psikolojik romanlar yazan Hisar'ın bütün yapıtları esas olarak hatıraya dayalıdır, denilir (TBE: 419).

Hisar'ın romanlarının oluşturduğu kafa karışıklığı antolojilerde ve edebiyat dergilerinin özel sayılarında da dikkat çekmektedir. *Türk Dili Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*'nda Abdülhak Şinasi'nin *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanından alınmış “*Deli Eniştemiz ve Yemekler*” başlıklı bölüme “seçme öyküler” arasında yer verilmiştir (*Türk Dili Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, 1975: 221-226).

Yeni Türk Edebiyatı'nda Öykü adlı antolojide ise öykü kitapları adı altında Hisar'ın üç romanına yer verilmiştir. Daha çok anlatı mantığına bakarak söz konusu metinleri öykü olarak değerlendirdiğini belirten antoloji yazarı Lekesiz, *Boğaziçi Mehtapları*'ndan yaptığı alıntıyı öykü antolojisine dâhil etmiştir. Lekesiz, antolojisinde Hisar'ın romanlarının öykü olarak nitelenebileceğini söyleyen Selim İleri'nin “*Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri*” (İleri, 1975: 2-29) başlıklı yazısına da yer vermiştir (Lekesiz, 1998: 80-116).

1.2. Kendi Eserlerinin Türü Hakkında Abdülhak Şinasi'nin Görüşleri

Abdülhak Şinasi, Sermet Sami Uysal'a kendi monografisi ile ilgili olarak bir mektup gönderir. Uysal'ın kitabının başında yer verdiği bu mektupta Hisar, hem kendi eserle-

ri hem de bu monografi hakkında bazı görüşler ileri sürer. Pek çok kişinin, Abdülhak Şinasi söz konusu olunca, mutlak bir hükümmüş gibi, tekrar edegeldiği “*Zaten bütün yazdıklarım gönümde kalmış birtakım hâtralardan ibaret gibidir.*” sözü de bu mektupta geçmektedir.

Hisar’ın hayale ve kurmacaya dayanan romanlarını, hislere dayanan denemelerini ve düşünceye dayanan eleştiri yazılarını tek kalemde anı olarak niteleyenler nedense Hisar’ın bu sözünü şahit gösterirler. Böylece yazarın hâle bakışı, geleceğe dair düşünceleri, kurmacaya yeteneği, edebiyat bilimine dair birikim ve görüşleri yok sayılmış olur. Kendi eserleri için “*hatıralardan ibaret gibidir*”, “*roman sayılır*”, “*<<hikâye>> demeyi daha kolay ve tabii buluyorum*” diyen Hisar, duymak ve duyurmak istediği asıl hakikati mektubunun devamında “*Edebiyattan biraz nasibi olan herkes bunların birer roman olduğunu anlar.*” sözüyle dile getirir. “*Roman herkes tarafından büsbütün nüansları ile anlaşılıysaydı belki roman diyebilirdim.*” (akt. Uysal, 1961: 12) diyen Hisar, henüz roman sanatının tam olarak anlaşılmadığını ve aslında yazdıklarının günümüzdeki anlamıyla modernist romanlar olduğunu göstermiş olur.

Abdülhak Şinasi bir mektubunda, gazetelere yazmakta olduğu “*Ediblerimize Dair Hatıralar*” yazı dizisini “hatıra ve ‘portre’ makalelerim” sözleriyle niteler (Mektubu yay. Kudret, 1995: 18). “*Ediblerimize Dair Hatıralar*” yazı dizisi, yazarının belirttiği gibi hatıra, portre ve makale türlerinin niteliklerine sahip olmanın yanı sıra deneme ve sanatlı tenkit türlerinin de niteliklerini taşımaktadır.

Hisar’ın metinlerinin türlerinin tespitini yaparken veya bu metinlerin “anı” türü ile olan ilişkisini değerlendirirken yeri geldikçe bu durumu türlerin iç içeliği, melezliği veya yazarın hatıraları temel ve kaynak olarak ele alması olarak kabul etmekten çok onları “bir tarz ve hareket noktası” olarak görmek gerekmektedir. Hisar’ın eserlerindeki anı izlenimi konusuna bu açıdan yaklaşan isimlerden birisi olan Bilge Ercilasun, hatıranın “*anlatım tarzına hakim bir özellik*” olarak Abdülhak Şinasi’nin yanı sıra Yahya Kemal’in ve Tanpınar’ın eserlerinde de kullanıldığını belirtir (Ercilasun, 1997: 407).

Hisar’ın eserlerinin türlerini belirlemede yaşanan zorluk ve kafa karışıklığı, bir açıdan türlerin tanımlanması ve içeriklerinin sınırlandırılması sorunlarından kaynaklanmaktadır.

Bir deneme seçkisi için “*Deneme*” başlığıyla bir deneme yazısı kaleme alan Murat Belge, Yakup Kadri’nin *Yaban*’ı gibi Abdülhak Şinasi’nin *Fahim Bey ve Biz* romanında da yazılış teknikleri bakımından denemeye yakınlığı bulunduğunu ileri sürer. Belge’ye göre deneme türünün kesin bir tanımını yapmak ve onu diğer türlerden ayırmak güçtür ve pek çok sanat eleştirisi yazısı, deneme sayılabilir. Günlük, anı hatta mektup gibi türlerde ise işe yayımlanma endişesi karıştığında, yazılanlar deneme niteliği alabilmektedir. Bu anlamda Rousseau’nun *İtiraflar*’ı otobiyografiyle denemenin bir sentezi örneğidir. Deneme, bir edebiyat türü olarak değil bir söylem biçimi olarak tanımlanmalıdır. Deneme, dışsal gerçeği bile içsel değer perspektifi içinde ele almaktadır. Denemede üslûp vardır ve deneme üslûptan ayrılamaz... (Belge, 2002: 70,71)

Hisar'ın eserlerinin tür olarak tanımlanmasında yaşanan kafa karışıklıkları, farklı nedenlerle de olsa Tanzimat devri edebiyatında da görülmektedir. Roman türünün Türk edebiyatında olmayışından ötürü romanlara başlangıçta hikâye denilmiştir. Bir kaniya göre de Tanzimat yazarı için “roman” ve “hikâye” aynı manaya gelmektedir. Bu görüşü ileri sürenlere göre dönemin yazarlarının romana büyük hikâye, hikâyeye ise küçük hikâye dedikleri görülse de onlar hiçbir zaman bu iki türün farklı şeyler olabileceğini düşünmemişlerdir (Yılmaz, 1997: 43).

Sonuçta Hisar'ın eserlerinin türlerinin tespiti konusundaki zorluk, onun avangart ve modernist yazar kimliğinin göstergesi olmaktadır.

2. Eserlerindeki Anı İzlenimi Sorunu

Pek çok yazar Hisar'ın kurmaca eserlerini anıya dayalı biyografik yazılar olarak nitelerken bir kısım yazarlar ise onun biyografik eserlerindeki öznel yargılarına ve sohbetlerinde yazardan dinledikleri düşünce ve duygularının yazı ortamında uğradıkları değişikliklere dikkat çekerler. Peyami Safa, Hisar'ın *Yahya Kemal'e Vedâ* adlı biyografik eserine “nesnel edebî tenkit yazıları” olarak yaklaşmamayı önerir ve eser üzerine şunları söyler:

“Bu kitabın Yahya Kemal'i, muharririn hususi sohbetlerinde anlattığı şâire pek benzemez. Anlaşıyor ki Abdülhâk Şinasi beyin hâtıraları ölümün sansüründen geçmiştir. Bunu tabî görmek mümkündür. Abdülhâk Şinasi'nin haksızlığından ziyade dostluğuna bağlı ve kökleri akıldan ziyade kalbde yer alan değer hükümlerini ciddi bir edebiyat tenkidi diye kabul etmek şart değildir.” (Peyami Safa, 1959: 2)

Tanpınar, *Fahim Bey ve Biz* romanı üzerine 1941'de yayımlanan bir yazısında, eserdeki biyografik izlerin yanı sıra yazarın bunları hayal ve düşünce dünyasında işleyip hatıradan kurmacaya dönüştürmesine dikkat çeker:

“Abdülhak Şinasi Bey, bu çoğunu başkalarının ağzından dinlediği muhtelif şahsiyet yapıcı çizgileri birbirine eklemekten evvel, onların üzerinde düşünüyor, hayat tecrübelerinin meyvelerini topluyor. Kendisini tahlil ediyor, zamanın akışını, hakikatlerin firarî yüzünü seyrediyor, sonra tekrar yapmakta olduğu portreye dönüyor. Onun etrafına kendi benliğinden birtakım zenginlikler ilâve için, yine duruyor. Ve böylece, bu ağır işçi çalışması, bu şair ve hekim içlenmesi bütün kitap boyunca devam ediyor.” (Tanpınar, 2000: 428)

Hisar'ın romanlarındaki anlatıcı-yazar ayrımı sorununa Berna Moran, roman yazım tekniği açısından yaklaşır ve *Fahim Bey ve Biz*'de anlatıcı olarak yazarın ortadan kalktığını; ama romanın kişilerinden birinin onun yerini anlatıcı olarak aldığını belirtir (Moran, 2002: 241, 242).

Selim İleri, pek çok yazarın aksine, Hisar'ın eserlerini biyografik, anıya dayalı gerçek ve gerçekçi yazılar olarak ele almaya karşı çıkar. “*Abdülhak Şinasi'nin anılarına güvenirseniz, yalısında her şey düzenli uyumludur... Ama insan yalana; düşe, yazıya da sığınabilir... Tıpkı yazarımızın yaptığı gibi...*” diyen İleri, Hisar'ın eserlerinin duyguya ve hayal gücüne dayanan kurmaca yönüne dikkat çeker:

“O günleri ‘Boğaziçi Mehtapları’ yazarının ölümünden sonra ancak olan Yakup Kadri, oyunbozanlık edip, acı hakikati söyler. Abdülhak Şinasi ailesinin anlata anlata bitirilemeyen yalıları, göçmek üzere olan kararık bir evdir. Eşya köhnemiştir. Halayıklar da iki yaşlı kızkurusudur. Ailenin gelir durumu enikonu bozuk, anneyle babanın arası iyice açık, yalıdaki yaşam adamakıllı huzursuz...

Abdülhak Şinasi arkadaşlarına durumu bambaşka gösterebilmek uğruna diller döküyor.

(...) Yazar, hatıraların bulanık görünümüne sığınıp, kuru gerçeklerden kaçınmış, düşsel bir coğrafyanın sözcüsü olmuştur.” (İleri, 1988: 11)

Hisar, 1943'te *Yarım Ay* dergisine yaptığı mülakatta, Fahim Bey'in gerçek bir kişilik mi, yoksa hayalî mi olduğu yönündeki soruya verdiği cevapta, yaygın kanının aksine Fahim Bey'in “*olduğu gibi mevcut da, hayattan alınmış*” bir kişi olmadığını; zira böyle olmasına imkân bulunmadığını ve yazık ki bunu ancak mütehasısların takdir edebileceğini söyler (KM III: 50).

Abdülhak Şinasi'nin monografisini hazırlayan ve eserini yazara kontrol ettiren; hatta kitabı Hisar'ın parasıyla bastırıldığı söylenen Sermet Sami Uysal da yazarının defalarca yaptığı kurmaca vurgusuna ve “*tarihî hatıra yazmadım*” sözüne rağmen “*Fahim Bey ve babanızdan bahsederken:*” diye söze başlar. Hisar, çaresiz bu ön kabulle soruyu cevaplar (Uysal, 1961: 13, 14).

Buna rağmen Hisar, sözlerinin sonunda “*Bu eserimde de hikâye söyleyen adam, kendi şahsî hayatından bahsetmez. Buradaki muharrir Abdülhak Şinasi Hisar'ın kendi hayatının otobiografisini yapmakta değildir. Unutulmamalı ki Fahim Bey ve Biz bir hikâyedir.*” diyerek anlatıcı-yazar ayrımını göstermeye ve öğretmeye çabalar.

Uysal'ın, biyografisini kaleme aldığı Abdülhak Şinasi'ye, Nasuhi Baydar'ın bir yazısında Fatih Bey'in gerçek bir kişi olduğu yönündeki sözlerini hatırlatması üzerine de Hisar, “*-Hayır, hayır, bu o şahıs değildir; bu başkasıdır.*” yanıtını verir (Uysal, 1961: 14).

Kendisine Fahim Bey ve Ali Nizamî Bey'le ilgi derecesini soran Uysal'a Abdülhak Şinasi, eserlerinin kurmaca yönüne dikkat çekmek isteyerek, Flaubert'in Madam Bovary için, o benim, demesini hatırlatır. “Ben de Fahim Bey, Ali Nizamî Bey ve hattâ Çamlıca'daki eniştemiz için de <<benim>> diyebilirim... Fakat bunlar hayatımda görmüş olduğum adamlardır. Bunları hikaye şeklinde anlatırken, isimlerini, hattâ hayatları-

nın bâzı kısımlarını, hatta yaşadıkları mahalleleri istediğim şekilde değiştirmişimdir. Ben hikâye yazdım, tarihî hatıra yazmadım. İkisinin arasında büyük fark vardır.” cevabını verir. Roman türünün herkes tarafından bütün nüanslarıyla birlikte anlaşılmadığından, başkaları gibi kendisinin de hikâye tabirini kendi eserleri için kullandığını; Fahim Bey’le ilgisi kurulmaya çalışan Gorçarov’un *Oblomov* adlı eserini daha önce bilmediğini ve o eseri ise hiç okumadığını ilave eder (Uysal, 1961: 13).

Görüldüğü gibi gerek yaşadığı dönemde gerekse sonrasında Hisar’ın romanları üzerine yazı yazarların önemli bir kısmı anlatıcıları yazar, roman kişilerini ise yazarın yakın çevresindeki kişiler olarak ele almışlardır. Böylece Hisar’ın zaman zaman romanları “*otobiyografik anı-romanlar*” olarak değerlendirebilmiştir. Oysa Hisar, dönemin gazetelerinde, romana dair yayımlanmış pek çok yazısında kurmaca gerçeklik-otobiyografik gerçeklik ayırımına işaret etmiş; Fahim Bey gibi roman karakterlerinin, hayattan olduğu gibi alınmış kişiler olarak algılanmasına karşı çıkmıştır.

Roman anlatıcılarında, Abdülhak Şinasi’ye ait otobiyografik yansımalar hemen göze çarpmakla birlikte, günümüz eleştiri anlayışında Hisar’ın anlatıcıları yazar olarak ele almak yanlış olacaktır. Günümüz tenkit anlayışı, bir edebî eserde sanatçının bireysel tecrübelerinin bulunabileceği; ancak edebî eserin bu yüzden salt biyografik bir metin olarak görülemeyeceği yönündedir. Hisar’ın hatıra tarzına verdiği öneme onun yazarlık gücü/ yaratıcı dehası bakımından da yaklaşılabilir ve bu bakımdan yaptığı seçim “*bir mecburiyet*” (Kantarcioglu, 2009: 5, 67) olarak görülebilir.

Hisar’ın yazılarının “hatıra” izlenimi uyandırması sorununa, yazarın hatıra formunu bir anlatım yolu olarak tercih etmesi olarak da yaklaşılabilir. Hisar’ın deneme ve anılarında, kesin bilgi ve belge niteliğinde olan kısımların dışında anlatının asıl önemli yönünü teşkil eden kısımlarında, bir hatıra tadı ve tarzı söz konusu olmaktadır. Hisar’ın ve yakın çevresindeki arkadaşlarının yeri geldikçe vurguladıkları gibi aslında Hisar, yazılarına aktardığı duygu ve kanaatlerin çoğunu, çocukluğunda veya ilk gençliğinde ne hissetmiş ne aklından geçirmiş ne de dillendirmiştir. Hisar’ın metinlerini tür itibarıyla adlandırırken bu durumun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Hisar, yazılarında çoğu zaman çocukluk veya ilk gençlik dönemi bakış açılarını kullanmaz; geçmişe bütünüyle yazdığı zamanın değer yargıları ve duygularıyla da bakmaz. Unutulmaması gereken bir diğer husus da sonuçta yazdıklarının kurmaca metinler olduğu gerçeğidir.

Bu itibarla yazarın başarısını geçmiş hissettiğini sanmamızda değil; okurlara kelimelerle hissettirebilme gücünde aramalıyız.

Hisar 1930’lu yıllarda muhtemelen üzerinde yoğunlaştığı ve 1940’lı yıllarda yayımladığı anı/denemelerinde, vaktinde küçümsediği mehtap yaşantısını, yazı sanatıyla yüceltir. Çocuk ve ilk gençlik benliğine bugünden o duyguları hissettirir. Hisar’ın duygu dünyasında sıkça sözü edilen “*ebedî zaman*” bu anlatım tarzına karşılık gelmektedir.

Sonuç olarak geçmiş zamanlardan söz eden yazarın bakış açısı daha çok bugüne aittir. Duygu ve düşüncelerde, yazarın çocukluk ve ilk gençliğe hasredilebilecek olan görün-

tüleri, genellikle imajlardır ve o türden imajları kurmak veya tasvir etmekte de hâldeki yazarın yetkinliğini göz ardı etmemek gerekir.

3. Eserlerinde Otobiyografik İzler

Hisar'ın aile dostlarından Refi Cevat Ulunay, Abdülhak Şinasi'nin eserlerinde çizdiği tipler arasından *Fahim Bey ve Biz*'deki Huriye Hanım'ı örnek göstererek romanında çok yakından tanıdığı kişiler bulunduğunu ileri sürer (Ulunay, 1963: 3).

Hisar'ın romanları pek çok kez “anılara dayalı biyografik eserler” olarak nitelendirilmiştir. “*Fahim Bey*'i, romanda çalar saat meraklısı olarak gösterilen hanımıyla birlikte tanımuştım. Bu *Fahim Bey* adında, sanırım vaktinden evvel emekliye ayrılmış bir memurdu.” diyen Yakup Kadri Karaosmanoğlu, roman merkezî kişisini bütünüyle biyografik bir kişi olarak gösterir. Yakup Kadri, Ali Nizamî Bey için de roman kahramanını tanıdığını, onun “*bir vakitler Sütlüce Bektaşî Dergâhında rastgelip tanıdığı*” İlhami Bey adında bir adam olduğunu ileri sürer (Karaosmanoğlu, 1969: 304).

Nasuhi Baydar da *Fahim Bey*'in, Sakarya imtiyazı işi ile yarım asır uğraşmış ve hikâyesi Hisar tarafından oldukça değiştirilmiş olan “*Fatin Bey*” adında birisi olduğunu ileri sürer (akt. Toros, 1983a: 11).

Tarihçi Taha Toros da Abdülhak Şinasi'nin romanlarını biyografik eserler, roman kişilerini gerçek kişiler olarak kabul edenlerdendir. Toros anılarında “*birer hayal mahsulü değil hayattan alınmış, gerçekten yaşamış kişiler*” dediği *Fahim Bey*'in bir hariciyecisi olan “*Fatin Bey*”; Ali Nizamî Bey'in ise kısa bir müddet hariciye memurluğu yapan “*İlhami Bey*”, Hacı Vamık Bey'in ise “*Abdülhak Şinasi'nin halasının deli kocası*” olduğunu ileri sürer (akt. Toros, 1983a: 11).

Cevdet Kudret de Abdülhak Şinasi'nin eserlerinin anı izlenimi uyandırdığını ve çok kuvvetli belleğinin ona her zaman yardımcı olduğunu söyler (Solok, 1999: 392, 393).

Behçet Necatigil, *Fahim Bey*'in hayattan aynen alınmış bir kişi olduğu hakkında “*Yazar onu sağlığında tanımuştı. Gazetelerde okuduğu 'hazîn bir vefat' haberi üzerine Fahim Beyin okul ve gençlik arkadaşı olan babasının ve Çamlıca'daki eniştesinin vaktiyle anlatmış olduklarını ve kendi anılarını derleyerek bu romanı yazdı.*” açıklamasını yapar (Necatigil, 2005: 149).

Fahim Bey ve Biz'in anlatıcısını “bir duruma göre” kaydıyla da olsa Abdülhak Şinasi olarak ele alanlardan birisi de Necmettin Turinay'dır (Turinay, KM III: 17, 21).

“*Yazarın babasının arkadaşı olan Fahim Bey ...*” diyen Abdullah Uçman da *Fahim Bey ve Biz* romanının anlatıcısını “yazar” olarak değerlendirir (Uçman, 1988: 285).

Hisar'ın eserleri üzerine söz söyleyenlerden N. Ziya Bakırcıoğlu, Hisar'ın Kléber Haedens'in *Roman Sanatı* için kaleme aldığı önsözündeki görüşlerini, romanlarının bir açıklaması ve savunması olarak niteler; yazısının başında “*Fahim Bey: Yazarın babasının arkadaşı...*” kaydını düşer. *Fahim Bey*'in romanda tasvir edilen dünyasını da “*Abdülhak Şinasi'nin içinde yaşadığı dünya*” olarak niteler (Bakırcıoğlu, 2002: 136, 140).

Pek çok ismin işaret ettiği gibi olaylara ve kişilere farklı açılardan bakabilmek için önemsiz gibi görülebilecek rivayetlere hatta dedikodulara bile yer veren, hisli ve duyarlı roman anlatıcıların duygu ve düşünce dünyası ile Abdülhak Şinasi'nin duygu ve düşünce dünyası arasında pek çok ortak nokta bulunmaktadır. Anlatıcılar, bir muamma olarak gördükleri insanı, anlamaya çalışırlar ve onların bu anlama çabaları genellikle pasif görünümlüdür. Konuşulanları dinlerler, çevrelerini gözlemlerler. Sonuçta düşüncelerini çevrelerindeki insanlarla paylaşmayı genellikle sadece iç seslerinde dile getirirler.

Roman anlatıcılarındaki otobiyografik izlerden birisi de baba unsurudur. Anlatıcı babası ile ancak arada sırada görüşebilmektedir. *Fahim Bey ve Biz* romanında pestenkerani içkili lokantalarda bulunmak anlatıcıya her zaman, saçma sözleri dinlemek kadar azap vermektedir ve anlatıcı, tıpkı yazar gibi günün en çok akşam saatlerini sevmektedir (FBB: 10). Abdülhak Şinasi'nin hayat hikâyesinde olduğu roman anlatıcısının babası da eşinden ayrılmıştır. Aile bireyleri birlikte oturmamaktadırlar (FBB: 56).

Fahim Bey, romanda soyaçekim ilgisiyle nezaket, kibarlık ve duyarlılığıyla babasına benzeyen bir karakter olarak çizilir. Fahim Bey romanda bir de mütemadiyen para sıkıntısı çekmektedir. Anılarından ve mektuplarından takip edilebildiği kadarıyla Abdülhak Şinasi'nin de öğrencilik yıllarında ve ömrünün sonlarına doğru parasızlıktan yakındığı görülür. Romanda Galata'daki iş hanının kapıcısı, Fahim Bey'in bahşiş vermeyişinden şikâyet etmektedir. Abdülhak Şinasi ise Paris'te öğrenciyken babasına yazdığı bir mektupta "*Bana gönderdiğiniz zarfların içerisinde kıymetli birşey yoksa, taahhütlü göndermeyiniz... Çünkü her defasında, müvezzilere bahşiş vermeye mecbur oluyorum!*" demektedir, sonuçta verdiği bahşişlerden yakınmaktadır (Mektubu akt. Toros, 1983b: 11).

Hisar'ın eserlerindeki otobiyografik izler sadece kendisi ile ilgili hususlarla sınırlı değildir. Hisar'ın *Ahmet Haşim* biyografisinde çizdiği karakter ile romanlarındaki kimi karakterler arasında da bazı benzerlikler bulunmaktadır. Farklı şekillerde de olsa Hisar, hayalinde kurduğu âlemin yalanlarına inanan Fahim Bey'i ve öfkelenildiğinde en yakınındaki dostlarına iftira atabilen, yalan söyleyebilen, hiddeti geçince veya söz konusu kişiyle barışınca ise "*iftira ettim*", "*(...) Tabii hepsi yalandı! Bunları unutun!*" diyebilen Ahmet Haşim'i "mythomane" olarak nitelemektedir (AHŞ: 75, 78).

Çamlıca'daki Eniştemiz romanının merkezî kişisi Hacı Vamık Bey, Ahmet Haşim portresindeki gibi vapurlara yetişmek için vakti zorlamakta, vapurların ardından koşmaktadır. Gülünçlüğü, tuhaflığı, düalist kişiliği, tezatları, uç noktalarda gezinen kasidedi kişiliği, fazla yemek iptilası ile de Haşim, Hacı Vamık Bey'le benzerlik göstermektedir (AHŞ: 58-66; 86).

Portresi çizilen Haşim'in hararet derecesi, hastalık mertebesindeki sıcakkanlılığı; etrafındakilere duyurduğu sevinç ve neşesi; Hisar'ı çocukluğunun mektep zamanının hür, rahat, mesut, eğlenceli, tez canlı, ümitli, atılgan ve güldürücü hâllerine götürebilmesi, çocukluk saffetine döndürebilmesi de Çamlıca'daki deli enişte karakterini hatırlatır. Portresi çizilen Haşim bütün kadınları avlanabilecek mahlûklar gibi telakki etmesi fakat bütün

kadınlara vurulanın kendisi olması yönüyle de deli enişte karakteri ile benzerlik gösterir (AHŞ: 125, 126). Haşim ve deli eniştenin biyografi yazarı Hisar ve roman anlatıcısı gen-
cin anlattıkları karşısındaki taraftar, memnun hatta sevecen tavırları da ortaktır ve her iki
öykünün anlatımında da sonlara doğru mizahî nitelik azalır, hüüzünse gittikçe daha çok
hissedilir.

4. Eserleri Arasında Metinlerarası İlgiler

Abdülhak Şinasi Hisar'ın romanları ile anı/denemeleri kendi aralarında pek çok me-
tinlerarası ilgi barındırmaktadır.

Fahim Bey ve Biz romanının merkezi kişisi Fahim Bey'de, *Boğaziçi Mehtapları*'nda bahsi geçecek olan hayal perdesi kahramanı Rezakizade Narçın Bey'in yansımaları bu-
lunmaktadır. Elinde kocaman bir çiçek demetiyle gelip bunu karşısındaki yaşmaklı hanı-
ma takdim etmek isteyen bu hayal perdesi kişisi yoksulluklar, hülyalar, mahrumiyetler ve
hayaller içerisinde yaşamaktadır (BM: 17, 18).

“Milâttan beri geçen 1900 sene zarfında daha bir milyar dakika geçmemiş olduğunu
söylediği zaman bir taşla birkaç kuş vurmuş olurdu. Tarihşinaslarımız bu uzun zamanın
bu kadar dakika ihtiva edememesine hayret ederler...” (FBB: 44) diyen Fahim Bey'den
sonra, Abdülhak Şinasi, zaman konusunda Boğaziçi Mehtapları'nda “*Başka Dünyaların
Bizden Görebilecekleri*” başlıklı denemesinde, “bize yine en yakın olan yıldızlardan Ar-
cturus yıldızının etrafında” bizi seyredecek meraklı gözlerin dünyamızdan kaç yıl önce
artık mazi olmuş görüntülerinden söz etmektedir (BM: 190-195).

Geçmiş Zaman Fıkraları'nda yer alan “*Moniteur Ottoman*” başlıklı fıkrada da roman
kişisi Fahim Bey'in arşivcilik merakını hatırlatan bir yazı işleri müdüründen söz edilir
(GZF: 51).

“*Müzelerimiz ve Hamdi Bey III*” başlıklı makalesinde, Hisar'ın Osman Hamdi Bey'in
ölümü üzerine hissettikleri ve ölüm haberini veren gazete haberlerini yorumlayışları; ro-
man anlatıcısının *Fahim Bey ve Biz* romanının merkezî kişisinin ölümü ve ölüm haberleri
üzerine hissettikleriyle aynı duyarlıklara işaret etmektedir (TM: 74-94).

Fahim Bey ve Biz romanında yer verilen abartılı çiçek buketi sunma olayının bir
benzerine Hisar'ın anılarında da rastlanır. *İstanbul ve Pierre Loti*'de hastalandığı için
Taksim'de bir Fransız Hastanesinde yatmakta olan Pierre Loti'nin ziyaretine, Fransız
Cumhuriyeti'nin bir kraliçesi gibi haşmetli olan Sarah Bernhardt gelir. O gün hastaneye
Tepebaşı'ndaki tiyatrodaki rol alan Sarah Bernhardt adına o kadar çok çiçek getirilir ki, ge-
çenlerin bir kısmı hastanede bir düğün, bir kısmı da bir cenaze bulunduğuna hükmederler
(İPL: 25).

Yazar, *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanında “...canfes gibi parlak ve hareli kumaştan
öyle esvaplar giyerdi ki sonraları benzerlerini ancak Kamaran dönüşünde Cenap Şa-
habettin Beyin üstünde görmüştüm.” dediği Hacı Vamık Bey'le şair arasında ilerleyen
sayfalarda huyları itibarıyla de pek çok benzerlik kuracaktır. (ÇE: 18)

İstanbul ve Pierre Loti'de Hisar, ikinci Pierre Loti Dostları Cemiyetinin kurulması hakkında, - roman kahramanlarından her ayrıntıyı düşünen Fahim Bey gibi- kişi isimlerinden, yer teminine; yapılacak çalışmalardan, kurulacak uluslararası ilişkilere varan detaylı önerilerde bulunur, cemiyete üyeler önerir (İPL: 131-134).

Çamlıca'daki Eniştemiz romanı ve *Geçmiş Zaman Köşkleri* arasında da anlatılan mekânlar, kişiler ve olaylar itibarıyla pek çok metinlerarası ortak noktalar bulunmaktadır. Romanındaki deli eniştenin kişisel ve manevî odası, *Ali Nizamî Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği* romanında Ali Nizamî Bey'in kuracağı dergâha dönüşecektir.

Hisar'ın "*Halil Edhem Bey'in Bir Mektubu*" başlıklı yazısında I. Sultan Mahmut'un, ölümünden sonra arkasında iki yüz kadar mücevherli eyer takımları ve sekiz yüz adet çeşitli ve kıymetli saatler bırakan Kızlarağası Büyük Beşir Ağa'dan söz edilir (TM: 90-91). Büyük Beşir Ağa, koleksiyoncu kişiliğiyle Ali Nizamî Bey'de karşımıza çıkmaktadır. Fahim Bey ve eşi Saffet Hanım da koleksiyoncu olmasa da saat meraklısı bir tiptir.

Ali Nizamî Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği romanında anlatıcı, Hatçanımefendi'nin at arabasını harekete geçirmek üzere şaklattığı kırbaç için "*Bir kamçı böyle şaklar, üstat şaklatınca!*" naziresini aklından geçirmiştir. Bu nazireyi anlatıcı, "*Eş'arı böyle söyler üstat söyleyince!*" mısraını duyunca yakıştırmıştır ve bu mısra yazarın *Aşk İmiş Her Ne Vâr Âlemde* adlı antolojisinde de yer almaktadır (ANB: 24, 25).

Abdülhak Şinasi, *Geçmiş Zaman Fıkraları* adlı antolojisinde yer verdiği kimi mısraları da romanlarında kullanmıştır.

Yazar anılarında, çocukken kendilerine sık sık misafir gelen bir hanımın yatma vaktinde "*Geceniz hayır olsun!*" değil de "*Allah hayırlı rüyalar gösterebilir!*" demesi üzerine ona hak verdiğini ve ta küçük bir çocukken rüya görmeye başlamış olduğunu, o zamanki korkularından hatırladığını belirtir. Bu, Hisar'ın sıhhatinin "*daha ziyade zayıf ve daha çok bozuk olduğu zamanlar ve hemen gece yarısı bir fırtınanın kıyametler kopardığı, elektrikle dolu bir göğün gürleyerek şimşeklerin çaktığı ve yıldırımların yaydığı korkunç*" bir mevsimdir.

Hisar, o vakitlerde uyandığını, rüya görmemek için yatağında doğrulup oturarak, uyumamaya çalıştığını ve "*Korkulu rüya görmektense uyanık yatmak hayırlıdır*" atalar sözüne uyduğunu nakleder (TM: 164, 165). 1934'te yayımlanan bu yazıdaki "uyanık yatmak" motifi Hisar'ın 1942'de yayımlayacağı *Çamlıca'daki Eniştemiz* romanında Hacı Vamık Bey karakterinde kullanılacaktır.

Sonuç

Hisar'ın romanları ve anı/denemeleri yayımlandıkları andan itibaren edebiyat dünyasında orijinallikleri ve farklılıklarıyla ilgi odağı olmuşlardır. Romanları hakkında eleştirmenlerce "izlenimci roman, durum romanları, otobiyografik anı-romanlar, anılara dayalı biyografik eserler, uzun portre, olaydan çok durum ve duygu yönü ağır basan eser, mizah

romanı zannı veren eser, şaheser, hikâye, hakiki kıymet taşıyan bir eser, uzun hikâye kitabı, hikâye veya roman, zeki ve düşünen eser” türünden nitelendirmelerde bulunulmuştur. Hisar’ın anı/denemeleri için de “özlü şiirin hülyası, yazı, eser külliyatı; ne bir roman ne de bir hikâye olmayıp bir destanı andıran roman, kendini şiir hâlinde okutan kitap, hâtıra kitabı, bir değer kaynağı eser, birkaç yüzyılın tarihi, mehtap tarihçesi, bir şiir hazinesi, erişilmez nağmeler, olgun bir kitap, harikulade nesir, baştanbaşa şiir, romantik bir eser, kendi tarzında ilk ve tek olan eser, vezinsiz kafiyesiz ve mısrasız şiir, hatıra ve deneme tarzı yazılar, hatıra nitelikli edebî metinler, mazi albümü, ne roman ne hikâye öyle bir kitap, denemeye yakın metinler” gibi nitelemelerde bulunulmuştur. Başta romanları olmak üzere eserlerinin türlerini tespit etmek konusunda yapılmış bu nitelemeler hem bir kafa karışıklığının hem de Hisar’ın eserlerinin zor ve özgün edebî metinler oluşunun göstergeleridir. Hisar, pek çok kez roman ve denemeleri münasebetiyle şair olarak da tanıtılmıştır. Yazarın kendisi ise inceleme yazılarını “*hatıra ve portre makalelerim*” sözüyle nitelemiştir.

İncitilmekten hep çekinmiş olan Hisar, günübürlük veya kalıcılığı hedef gözetmeyen yazılarda bir asalet bulmamıştır. Hisar’ın eserleri, nitelikli ve edebî kabul edilen eserlerde aranan biriciklik nitelikleriyle öne çıkmaktadırlar. Hisar, bir yönü ile Haşim’in şiirdeki arayışlarını nesirde uygulamıştır. Onun, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal üzerine kaleme aldığı iki biyografik eseri bile yapıları itibariyle birbirine benzememektedir. Gerek anı/denemeleri gerekse romanları hakkında “*nesnel edebî tenkit yazıları*”, “*şair ve hekim içlenmesi*”, “*hatıra ve deneme tarzı yazılar*”, “*mâzi cennetinin âdeta albümü*”, “*bir romandan çok farklı bir eser*”, “*iç içe ve komplike*”, “*yeni bir tür*”, “*anıroman*”, “*öykü kitapları*” türünden nitelemelerde bulunan eleştirmen ve yazar çevresine karşın Hisar’ın kendisi, inceleme yazıları ve biyografik eserleri için “*hatıra ve ‘portre’ makalelerim*”, romanları içinse “*hikâye*” gibi yakıştırmalarında bulunur. Roman türünün henüz incelikleriyle anlaşılmadığını; anlaşılmış olsaydı kendi eserlerini roman olarak niteleyecek olduğunu belirtir. Romanlarının anı/romanlar, biyografik romanlar olarak ele alınıp değerlendirilmesi veya hikâye/uzun hikâye olarak görülmesi roman türünün sınırlarının genişliğinden ve araştırmacıların tasnif, sınırlandırma çabaları ve metni bir tek edebî türe ait gösterme eğilimlerinden kaynaklanmaktadır. Hisar, hatıraların etrafında edebiyatı, sanatı ve estetiği ölümsüzleştirmek çabası içine girmiştir. Bu durum yüzeysel hatıraları oluşturan insanî değerlerin, korkuların, özlemlerin, endişelerin, kültürün, medeniyetin, yaşantıların, hâllerin, hayallerin, hülyaların, ukdelerin özetle zamanların yazı, edebiyat ve sanat ile ölümsüzlüğe eriştirilmesi olarak görülmektedir.

Başta romanları olmak üzere yazı sahasında kendisine tanıdığı ve genç yazarlara tavsiye ettiği özgürlük ve özgünlüğün sınırsızlığını kabul etmeyen kimi eleştirmenler, Hisar’ın metinlerini melez metinler olarak nitelemiş; bu algıları ve hükümlerini bir kusur olarak göstermişlerdir. Yazarın kendisinden ve tanımış olduğu bazı insanlardan izler barındıran kurmaca eserlerini, salt otobiyografik metinler olarak okuyan nice eleştirmen roman anlatıcılarını da Abdülhak Şinasi olarak görüp yer yer âdeta yargılamıştır. Hisar’ın vaktiy-

le, edebiyat dünyasında yeterince anlaşılmayıp hak ettiğince önemsenmemiştir. Bunda, yazdıklarının anıya dayalı metinler izlenimi uyandırmasının önemli bir etkisi olmuştur. Hisar'ın anı gibi aktardığı pek çok duygu ve düşünceleri, salt hatıra metinleri olarak görülmemelidir. Hisar'ın eserlerinde tespit edilebilen otobiyografik izlere, tür tespiti sorununa ve metinlerindeki anı niteliğine en doğru yaklaşım yazarın, zamanın hazineleri olarak nitelediği hatırayı bir edebî tarz, üslûp özelliği, anlatım yolu ve hareket noktası olarak kullanmış olduğunu görmektir. Kendisinin ve etrafındaki kimi isimlerin de söyledikleri gibi Hisar, yazıya döktüğü duygu ve kanaatlerin çoğunu, çocukluğunda veya ilk gençliğinde muhtemelen aktardığı gibi yaşamamıştır. Hisar, anılarında kendisinin çocukluk ve ilk gençlik dönemlerinde bir İstanbul, Boğaziçi veya mehtap âşığı olmadığını ısrarla belirtir. Bunu dikkate aldığımızda onun yazılarının genel olarak kurmacaya dayalı sanatlı metinler olduğunu kabul etmemiz gerekir. O, pek çok yazısında, gerçek hayattan aldığı unsurları kendi duygu, düşünce ve hayal dünyasında değiştirip dönüştürerek kullandığını ifade etmiştir. Bu yönüyle Hisar'ın başarısı da geçmişi hissetmesinde veya anlatmasında değil; onu kelimelerle hissettirebilmesinde ve yaşatabilme gücündedir. Onun, çocukluk ve ilk gençlik dönemlerine ait olarak dile getirdiği imajlarını kurmak ve o tasvirleri yapmak hayal gücünün ötesinde bir sanatçı duyarlılığı da gerektirmektedir. Onun romanları çok katmanlı, çoklu okumalara elverişli, zengin metinlerdir. Yazdıkları, başka edebî eserler ve kendi eserleri ile metinlerarası ilişkiler yönünden de ilgiler barındırmaktadır.

Kaynakça

- Acaroğlu, T. (1963). *Abdülhak Şinasi Hisar ve Eserleri*. İstanbul: Milliyet.
- Bakırcıoğlu, N. Z. (2002). *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Belge, M. (2002). "Deneme". *Cumhuriyet Dönemi Denemeler Seçkisi*. (Yayına hzl. Öner Yağcı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ercilasun, B. (1997). *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hisar, A. Ş. (2005). *Ali Nizamî Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği*. İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2006). *Ahmet Hâşim: Şiiri ve Hayatı*. İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2010). *Boğaziçi Mehtapları (5. Baskı)*. İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2008). *Çamlıca'daki Eniştemiz, 2. Baskı*, İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2008). *Fahim Bey ve Biz (3. Baskı)*. İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2006). *Geçmiş Zaman Fıkraları*. İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2005). *İstanbul ve Pierre Loti*. İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (2009). *Kitaplar ve Muharrirler III*. (Yayına hzl. Necmettin Turinay). İstanbul: YKY.

- Hisar, A. Ş. (2010). Türk Müzeciliği. (Yayın hzl. Necmettin Turinay). İstanbul: YKY.
- Hisar, A. Ş. (1998). Diyanet İslam Ansiklopedisi (C. 18). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hisar, A. Ş. (2001). Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (C. 1). İstanbul: YKY.
- İleri, S (23. 04. 1988). "İstanbul bir Yalnızlıktır". İstanbul: Milliyet.
- Kantarcıoğlu, S (2009). Edebiyat Akımları, Platon'dan Derrida'ya. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Karaca, N. T (1998). Abdülhak Şinasi Hisar'ın Eserlerinde Geçmiş Zaman ve İstanbul. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1969). Edebiyat ve Gençlik Hatıraları. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kudret, İ.; H.İnci (1995). Cevdet Kudret'e Mektuplar. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Lekesiz, Ö. (1998). Yeni Türk Edebiyatında Öykü 2. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Moran, B. (2000). Edebiyat Kuramları ve Eleştiri. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Necatigil, B. (2005). Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Okay, O. (2005). Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Peyami S. (01. 03. 1959). "Yahya Kemal'e vedâ". İstanbul: Milliyet.
- Solok, C. K. (1999). Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman 2. İstanbul: İnkilâp Kitabevi.
- Tanpınar, A. H. (2000). "Boğaziçi Mehtapları", Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2000). "Fahim Bey ve Biz", Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Toros, T. (02.05.1983b). "75 Yaşında Öldüğünde Cebinde Bakiyesi 66 Lira Gösteren Bir Banka Cüzdanı Bulundu Tek Kuruşu Yoktu". İstanbul: Milliyet.
- Toros, T. (29.04.1983a). "Hisar'ın Tüm Kahramanları Gerçekten Yaşamış Kişilerdir". İstanbul: Milliyet.
- Tosun, N. (2011). Modern Öykü Kuramı. Ankara: Hece Yayınları.
- (1975). Türk Dili Türk Öykücülüğü Özel Sayısı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uçman, A. (1988). "Abdülhak Şinasi Hisar". Türk Dili, S. 437, Ankara:
- Ulunay, R. C. (08. 05. 1963). "Abdülhak Şinâsi Hisar". İstanbul: Milliyet.
- Uysal, S. S. (1961). Abdülhak Şinasi Hisar. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Yılmaz, D. (1997). Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu. Ankara: Akçağ Yayınları.